

УДК 331.548

СТАН ЗАЙНЯТОСТІ ТА БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ**THE PRESENT STATE OF EMPLOYMENT AND UNEMPLOYMENT IN UKRAINE****Інна Юріївна КОЧУМА***кандидат економічних наук, доцент кафедри економічної теорії**Черкаського інституту банківської справи УБС НБУ(м. Київ)**innainnainna08@rambler.ru***Inna Y. KOCHUMA***PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of Economics Department, Cherkasy**Institute of Banking of the University of Banking of the National Bank of Ukraine (Kyiv)*

Анотація. У статті проаналізовано особливості та проблеми зайнятості та безробіття в Україні в умовах фінансово-економічної кризи та післякризовий період, запропоновано основні заходи щодо забезпечення повної зайнятості та відповідності пропозиції робочої сили до потреб економіки.

Summary. In terms of financial and economic crisis and post-crisis period the employment and unemployment features and problems in Ukraine are analysed, the main measures to ensure full employment and labor supply according to the needs of the economy are offered in the article.

Ключові слова: *зайнятність, безробіття, економічно активне населення.*

Keywords: *employment, unemployment, economically active population.*

Постановка проблеми. Поступальний розвиток української економіки у XXI столітті неможливий без забезпечення продуктивної зайнятості та ефективного використання трудового потенціалу. Фінансово-економічна криза наочно продемонструвала, наскільки нестабільними були ті позитивні тенденції, що мали місце в докризовий період на вітчизняному ринку праці, наскільки він вразливий до несприятливих економічних шоків.

Значною проблемою є також глибоке протиріччя між структурою зайнятості в Україні та завданнями прискорення економічного зростання й побудови інноваційної моделі економіки. Існування вимушеної неповної

зайнятості, заборгованість з виплат заробітної плати, недовикористання робочого часу, недосконалість соціально-економічних важелів дотримання трудових прав і соціальних гарантій призводять до значних економічних та соціальних втрат, зменшують конкурентоспроможність національної економіки.

У зв'язку з цим залишається актуальною потреба у науковому пошуку шляхів вирішення проблем зайнятості та запобігання вимушеного безробіття в Україні в сучасних умовах.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Вагомий внесок у дослідження проблем зайнятості й використання трудового потенціалу належить роботам відомих вітчизняних економістів: О.

Амоші, С. Бандуру, Д. Богині, І. Гнибіденку, О. Грішновій, М. Долішньому, І. Петровій, А. Колоту, Е. Лібановій, О. Новіковій, В. Онікієнку, С. Пирожкову та іншим.

Водночас, незважаючи на значне коло досліджень, можна з впевненістю стверджувати, що поки-що не запропоновано дієвого універсального механізму запобігання безробіття в Україні та забезпечення ефективної зайнятості. Прояв негативних тенденцій на вітчизняному ринку праці диктують гостру необхідність продовження досліджень у зазначеному напрямі.

Мета статті. На основі аналізу основних тенденцій на вітчизняному ринку праці у кризовий та післякризовий період, розробка практичних рекомендацій щодо забезпечення продуктивної зайнятості в Україні, що дозволить конкретизувати завдання регіонального рівня управління в сфері зайнятості.

Обґрунтування отриманих наукових результатів. Однією з найгостріших проблем вітчизняного ринку праці є загроза скорочення трудового потенціалу та рівня зайнятості. Фінансово-економічна криза ще більше загострила цю проблему. В першу чергу, це проявилось у скороченні чисельності економічно активного населення у 2009 та 2010 роках, що до цього стабільно зростала (на 11% у 2009 та 0,4% у 2010 р., за методологією МОП).

Разом з тим, показник рівня економічної активності населення, віком 15-70 років, у 2009 р. залишився на рівні 2008 р. (63,3%) а у 2010 р. він навіть зріс на 0,6% до 63,7%, у 2010 р. [1]. Найвищий рівень цього показника характерний для осіб 30-49 років, найнижчий – для молоді віком 15-24 роки та осіб віком 60-70 років. Зараз рівень економічної активності в Україні залишається нижчим, ніж, наприклад, для країн ЄС-27, де він склав у 2010 р. 64,1% відсоток для осіб 15-64 років і значно менший від аналогічного показника таких країн як Швеція (78,6% у 2010 р.), Нідерланди (74,7%), Данія (73,4%), Німеччина (71,1%) Японія (70,1%) та ін. [2].

Загалом, якщо взяти період з 2005р. по 2010р. то рівень економічної активності населення віком 15-70 років зріс 2,4%. При цьому зростання його щодо жінок та сільського населення відбулось вищими темпами (на 2,8% та 5,14% відповідно).

Крім вищезазначених, це пояснюється рядом демографічних та соціальних причин. У першу чергу, наприкінці 90-х та на початку 2000-х років, на тлі скорочення чисельності населення в Україні, у період економічної активності почало вступати численне покоління народжених під час «демографічної хвилі» 80-х років, що була пов'язана, переважно, із інтенсивним стимулюванням народжуваності в Радянському Союзі.

Другий чинник – стрімкі темпи скорочення сільського населення щодо його активної частини та відтік частини населення з міст, під час кризи, до села.

Третьою причиною є подальша зміна уявлень про місце і роль жінки в українському суспільстві. Сучасна українська жінка все більше уваги приділяє реалізації себе у професійній сфері, значно зросла цінність її фінансової незалежності у суспільній свідомості. Крім того, українські жінки довше живуть (в середньому на 12,5 років), довший період часу зберігають працездатність та мають менший рівень доходів і пенсій, що спонукає їх до активної трудової активності, у тому числі, після досягнення пенсійного віку. Все це зумовлює більш швидкі темпи зростання рівня економічної активності серед жінок, ніж серед чоловіків.

Крім зазначених вище причин, це є також наслідком успадкованого від радянської системи сприяння гендерній рівності в отриманні освіти та роботи. Слід зауважити, що економічно активні жінки в Україні (як і жінки серед усього населення віком 15-70 років) більш освічені, ніж чоловіки: їх питома вага серед усього економічно активного населення з вищим рівнем освіти становить 53%, а частка осіб з вищим рівнем освіти серед економічно активних жінок на 4.6 в.п. більша, ніж

серед чоловіків (відповідно 26,7% та 22,1%) [1].

Разом з тим, на ринку праці більш активними все ще залишаються чоловіки, хоча їх кількісна перевага не надто значна (11,4 млн чоловіків проти 10,7 млн жінок економічно активного населення у 2010 р.) [3]. Рівень економічної активності серед чоловіків віком 15–70 років на 11 в.п. залишається вищим, ніж серед жінок, тому що українські жінки все ще змушені частіше за чоловіків залишатись поза ринком праці, довше навчаючись, виконуючи хатню роботу, здійснюючи догляд за дітьми або родичами, що його потребують.

Економічна криза, яка розпочалася наприкінці 2008 року, призвела до значного погіршення ситуації на вітчизняному ринку праці. Однією з найбільш серйозних проблем стало скорочення зайнятості та зростання безробіття населення. Так, у 2009 р. кількість зайнятого населення віком 15-70 років зменшилось, порівняно з 2008 р. на 780 тис. осіб, або на 3,7% та становила 20,2 млн осіб. Рівень зайнятості в цілому по Україні знизився з 59,3% до 57,7% [1].

Слід зазначити, що таке стрімке падіння зайнятості у 2009 р. відбувалось на тлі зростання ВВП, темпи якого досягли рекордних 17,1%, тоді як у 2008 році зайнятість навіть дещо збільшилась (з 58,7% до 59,3%), а рівень безробіття серед осіб віком 15-70 років у 2008 році залишився на рівні 2007 р. (6,4%).

Це пояснюється суттєвою інерційністю вітчизняного ринку праці. Підприємства, що почали скорочувати виробництво ще у 2008 році, не поспішали офіційно звільняти своїх працівників, сподіваючись на покращення ситуації, або не бажаючи чи не маючи фінансової спроможності здійснювати виплати, у зв'язку з їх звільненням. Тому працівникам пропонувалися адміністративні неоплачувані відпустки або переведення на скорочений графік роботи.

У результаті, кількість працівників, переведених з ініціативи адміністрації на скорочений графік роботи, збільшилась у 2,4 рази, працівників, що перебували в адміністративній відпустці – на

41,8%, що вчасно не одержали заробітну плату – у 3,1 рази, борг з виплати зарплати, за цей рік, зріс на 77,8% [1].

На початку 2009 року відбувся сплеск офіційних звільнень працівників, що призвело до стрімкого зменшення зайнятості. Працівники, що не втратили роботу, в більшості випадків зіткнулися з підвищенням інтенсивності праці, а також зі скороченням розмірів заробітної плати та зростанням заборгованості з її виплати.

Зниження рівня зайнятості у 2009 р. відбувалось в усіх регіонах країни, але найбільше воно спостерігалось у Сумській (на 3,9 в.п.), Донецькій (на 3,4 в.п.), Закарпатській (на 3,0 в.п.) областях. Найвищий рівень зайнятості у 2009 р. традиційно залишався у Києві (63,1%) та м. Севастополь (61,1%), а найнижчий – у Івано-Франківській (51,9%) та Тернопільській (52,9%) областях України [1].

Зменшення кількості зайнятих у 2009 р. найбільше стосувалось виробничих видів діяльності (-29,4%), будівництва (-16,4%), сільського господарства (-16,3%). Водночас у сфері транспорту і зв'язку, охороні здоров'я, операціях з нерухомим майном, діяльності домашніх господарств відбулось деяке збільшення обсягів зайнятості. При цьому, у 2009 р. питома вага найманих працівників зменшилась (з 82,0% у 2008 р. до 81,5% у 2009 р.), а частка самозайнятих навпаки зросла з 18,0% до 18,5% [1].

Кількість безробітних віком від 15-70 років у 2009 р. порівняно з 2008 р. збільшилась на 533,7 тис. осіб, або на 37,5% та становила 2,0 млн осіб. Рівень безробіття зріс до 9,6% (проти 6,9% у 2008 р.) [1]. Звичайно, це менші показники рівня безробіття, ніж в середньому у ЄС-27 9,9%), але більше, ніж був, наприклад, у Нідерландах (3,4%), Австрії (4,8%), Чеській республіці (6,7%) та ін. [2].

Рівень зареєстрованого безробіття у 2009 р. зріс з 2,9% до 3,4%. При цьому, на 61% зросла частка безробітних, вивільнених з економічних причин (з 28,1% у 2008 р. до 45,5% у 2009р.), тобто зросла саме його циклічна складова. Про те, що

безробіття було викликано масовим скороченням виробництва, свідчить також зменшення вільних робочих місць на 27,7% та зниження прийому робочої сили з 28,3% до 22,5% середньооблікової кількості штатних працівників [1].

При цьому особливо суттєве збільшення рівня безробіття в Україні відбулось серед чоловіків (10,8% серед чоловіків, віком 15-70 років, проти 6,8% серед жінок). Це пояснюється тим, що скорочення виробництва відбулось, у першу чергу, в галузях чорної металургії, машинобудування, хімічної промисловості, будівництві тощо, де серед працівників переважають чоловіки. В меншій мірі криза позначилась на сільському населенні, ніж на міському, оскільки сільськогосподарське виробництво не відчуло такого суттєвого падіння попиту на свою продукцію. Крім того, для сільського населення традиційно притаманний високий відсоток самозайнятих.

Слід зазначити, що найбільше під час кризи постраждало молоде населення України. Так, серед осіб віком 15-24 років, рівень зайнятості у 2008-2009 рр. скоротився на 7,5%, а для молоді віком 25-29 років падіння цього показника склало 5,5%. Причому, скорочення зайнятості відбулось у більшій мірі серед молодих жінок (на 9,6% та 7,3% відповідно).

Слід зазначити, що негативна тенденція щодо скорочення зайнятості серед молоді продовжувалась і у післякризових 2010-му (-2,8% та -0,4%) та 2011 роках (-1,5% та -3,2%).

Основними причинами зростання безробіття в Україні серед молоді є такі:

- під час кризи значна частина випускників вищих навчальних закладів не змогла конкурувати з більш досвідченими претендентами на робоче місце, що є ще одним свідченням невідповідності рівня підготовки фахівців в Україні потребам виробництва;

- з цієї ж причини в першу чергу під скорочення потрапляли і продовжують потрапляти працівники з меншим досвідом роботи, більшість з яких – молоді люди;

- значний контингент молоді не зміг працевлаштуватися після служби у Збройних силах.

Особливо незацікавлені роботодавці у молодих жінках, оскільки ті, в перспективі, можуть претендувати на полегшені умови праці у зв'язку з вагітністю, піти у відпустку по догляду за дитиною, частіше змушені перебувати на лікарняному тощо.

Така ситуація в сфері працевлаштування молоді потребує особливої уваги держави, оскільки йдеться про найменш соціально захищену, але найбільш активну та мобільну частину суспільства. Незайнятість у молодому віці загрожує не лише втратою кваліфікації, але посилює мотивацію до еміграції за кордон.

Так, згідно з опитуванням, серед молоді України у віці 18-29 років показник готовності до еміграції становить 50,4%, а у віковій групі 30-39 років – 42,4%. Отже, серед вікової когорти, від якої залежить майбутнє України, кожен другий допускає для себе можливість еміграції [4]. Таким чином, у перспективі цілком ймовірно стає ситуація втрати частини трудового потенціалу. На тлі скорочення та старіння населення в Україні це матиме вкрай негативні наслідки для економіки у недалекому майбутньому. Погіршується криміногенна ситуація в суспільстві. Жертвами торгівлі людьми, в першу чергу, стають молоді безробітні, особливо жінки.

Обсяги скорочення кількості працівників могли б бути ще більшими, якби адміністрація підприємств не поширила практику застосування форм вимушеної неповної зайнятості. Зокрема, кількість працівників, які працювали у режимі скороченого робочого дня (тижня), збільшилась у 2009 р. у 1,7 рази, порівняно з 2008 р., а кількість працівників, що були в адміністративних відпустках – у 1,5 рази. Кожен працівник, який перебував у вимушеній відпустці, не працював з цієї причини протягом 2009 р. в середньому 271 годину, а через скорочення тривалості робочого дня (тижня) – 330 год., в промисловості – 282 год. та 329 год., відповідно [1].

Зменшення рівня зайнятості в Україні супроводжувалось зниженням індексу реальної заробітної плати з 106,3%, у 2008 р. до 90,8%, у 2009 р. При цьому, найбільше зниження цього показника (на 12,6%) було зафіксоване у Запорізькій області. Найменше – у Миколаївській (на 4,2%). У 2009 р. продовжувала зростати заборгованість з заробітної плати, хоча й повільнішими темпами, ніж у 2008 р. Сума боргу на 01.01.2010 склала 1,5 млрд грн, що на 23,9% більше аналогічного показника на початок 2009 р. Для порівняння: темп приросту заборгованості у 2008 р. становив 77,8% [1].

Основна частка боргу з заробітної плати на початок 2009 р. була не виплачена підприємствами промисловості (54% від загальної суми боргу) та будівництва (16,3%). При цьому, понад третини заборгованості утворилось у Донецькій (18,1%), Луганській (9,0%) областях та місті Києві (9,5%). Загальна сума невиплаченої заробітної плати протягом 2009 р. збільшилася майже в усіх регіонах країни, але найсуттєвіше у м. Києві (на 43,0 млн грн), Луганській (на 39,9%) та Львівській (на 23,3 млн грн) областях. Виняток становили Вінницька та Одеська області, де сума боргу зменшилася, відповідно, на 0,3 та 1,8 млн грн [1].

Зростання загальної суми заборгованості було зумовлено головним чином погіршенням розрахунків по заробітній платі на економічно активних підприємствах (63,9% від загальної суми заборгованості), тоді як у 2008 р. – переважно на збанкрутілих підприємствах (51%) [1].

Економічне поживлення, що розпочалось у 2009 році дещо покращило ситуацію на вітчизняному ринку праці, хоча й з певним часовим лагом. Так, у 2010 р. дещо збільшився рівень економічної активності населення (на 0,63% за методологією МОП), збільшився рівень зайнятості (на 1,2 в.п.), зменшився рівень безробіття, як населення віком 15-70 років (з 9,6% у 2009р. до 8,8% у 2010р.), так і офіційного (з 3,4% до 2,2%, відповідно). При цьому, зменшилась частка вивільнених з економічних причин (з 45,5%

, у 2009 р., до 39,9% 2010 р.) [1].

Слід зазначити, що в Україні існує значний розрив між показниками рівня безробіття, визначеного за методологією МОП та зареєстрованого (у 4 рази у 2010 р.). При цьому, у жінок перевищення складає 2,9 рази, чоловіків – 5,4 рази, для міських поселень 4,6 рази, для сільської місцевості – 2,9 рази) [1]. Пояснень цьому декілька.

По-перше, це приховане безробіття, що виникає через відправлення працівників в адміністративні неоплачувані відпустки або їх переведення на скорочений графік роботи. По-друге, масштаби реального безробіття недооцінені, оскільки у показниках зареєстрованого безробіття не охоплено осіб, які не були зареєстровані у Державній службі зайнятості, але вважалися б безробітними за визнаними у світі критеріями. Нарешті, використання у знаменнику рівня зареєстрованого безробіття чисельності населення працездатного віку, замість економічно активного населення (робочої сили), яке традиційно використовується для визначення рівня безробіття, також призводить до заниження показника рівня безробіття.

До позитивних тенденцій на вітчизняному ринку праці у післякризовий період можна віднести також зростання рівня прийому робочої сили у 2010 р. з 22,5% до 25,3% та зменшення рівня вибуття з 28,7% до 28,1% середньооблікової кількості штатних працівників, зменшення кількості працівників, які працювали в режимі неповного робочого дня (тижня) з економічних причин з 19,4% до 13,6%. Відбулось зростання індексу заробітної плати з 90,8% до 110,2%. Зменшилась сума заборгованості з виплати заробітної плати на 17,3% та на 43,0% кількість працівників, які вчасно її не отримали [1].

Водночас, незважаючи на позитивну динаміку в багатьох сферах вітчизняної економіки, на вітчизняному ринку праці у 2010 продовжували спостерігатись ряд негативних явищ. А саме: зменшення кількості вільних робочих місць на

3%, збільшення навантаження на 10 вільних робочих місць, вакантних посад на 7,3% (з 82 до 88 осіб у 2010 р.) та на 9,6% у 2011р.; зросло приховане безробіття, оскільки збільшилась кількість працівників, що перебували у відпустці без збереження заробітної плати з 2,6% до 3,4%. У першій половині 2011 р. також збільшився рівень вибуття середньооблікової кількості штатних працівників з 12,3% до 14,2% [1].

Негативною тенденцією стало постійне зменшення питомої ваги найманих працівників та збільшення частки працюючих у секторі самостійної зайнятості, що продовжувалось як під час кризи, так і у післякризовий період. У 2010 р. кількість зайнятих у неформальному секторі економіки збільшилась на 179,3 тис. осіб (на 2,2%) і склала 22,9% від загальної кількості населення віком 15-70 років, проти 18,5% у 2008 р. При цьому, у сільській місцевості частка самозайнятих збільшилась більш суттєво (на 2,9%).

Враховуючи, що поширення самозайнятості тісно пов'язане із розширенням зайнятості в особистих селянських господарствах та низькопродуктивних секторах (наприклад, у сфері торгівлі та наданні послуг з ремонту, готельно-ресторанному господарстві, сфері комунальних й індивідуальних послуг, будівництві та транспорті), зростання частки і кількості самозайнятих працівників в Україні необхідно розглядати як не зовсім позитивне явище, оскільки вона, переважно, низькопродуктивна.

В Україні велика частка самозайнятих на ринку праці свідчить, в першу чергу, про те, що економіка має відсталу структуру виробництва, а багато працівників зайняті на ризикованих неоплачуваних робочих місцях без жодних соціальних пільг та захисту. Українська економіка виявилась не в змозі створити достатню кількість якісних робочих місць для вивільнених під час кризи працівників, і тому для більшості з них самозайнятість стала швидше можливістю для виживання, ніж справжнім вибором підприємницької діяльності.

Тобто самозайнятість виникає в Україні частіше через фактори, що змусили осіб переходити до цього статусу, ніж через фактори, які приваблювали їх до усвідомленого вибору самозайнятості. Досить невелика частка роботодавців в Україні (1%) порівняно з ЄС (4,5% у ЄС-27) свідчить про гірші умови для початку бізнесу, значні бар'єри до його ведення та зростання фірми та взагалі менш сприятливий інвестиційний та діловий клімат, ніж у європейських розвинутих країнах.

На тлі позитивних зрушень, пов'язаних передусім зі сприятливими економічними тенденціями, в Україні зберігається нераціональна структура зайнятості. Порівняння її основних параметрів з аналогами країн з розвинутою та перехідною економікою свідчить про наслідки значного скорочення обсягів промислового виробництва і відповідне зменшення попиту на робочу силу цієї галузі. У результаті нині в Україні частка працівників промисловості істотно нижча, ніж у більшості економічно розвинених країн. До того ж зберігається пріоритет добувних галузей, характерний для сировинних економік.

Надзвичайно велика чисельність працюючих в Україні сконцентрована у сільському господарстві (більше ніж 20% всіх зайнятих). Така структура зайнятості не відповідає інноваційній стратегії розвитку, зорієнтованій на випереджальний розвиток наукоємних сфер промислового виробництва, спроможних забезпечити оновлення техніко-технологічної бази сільськогосподарського виробництва. Для порівняння: частка сільськогосподарського сектору в Канаді становить близько 3% загальної чисельності зайнятих, у Франції – 3,6, в Угорщині – 6,3, у Чехії – 4,8% [3].

Попри помітне зростання, протягом останніх років надто низькою залишається зайнятість у будівництві, хоча збільшення обсягів виробництва цієї галузі є необхідним з огляду на її важливість для забезпечення сталого економічного розвитку.

Слід зазначити, що у невикористаних галузях частка працюючих в Україні, в загальних їх

обсягах, у цілому відповідає світовим стандартам. Проте помітно нижчою є частка зайнятих у науці та науковому обслуговуванні і фінансовій діяльності, що свідчить про неінноваційний тип розвитку економіки та недостатній розвиток ринкової інфраструктури. У зв'язку з цим, перед державою стоїть важливе завдання – створити конкурентне середовище, яке сприяло б змінам у структурі зайнятості.

Отже, значною проблемою вітчизняного ринку праці є вимивання робочих місць висококваліфікованої праці внаслідок гіпертрофованої відкритості нашої економіки, поширення явища деінтелектуалізації, декваліфікації праці. Важливою проблемою стало порушення регіонального балансу в економіці, що далі посилюється внаслідок подальшого перерозподілу людського капіталу на користь столиці, великих науково-промислових центрів тощо.

Тому пріоритетним завданням має стати зменшення різниці в умовах відтворення трудового потенціалу між регіонами, максимального наближення попиту до пропозиції праці не лише за кількістю та структурою робочих місць і працівників, але й у часі та просторі, на макро-, мезо- та мікрорівнях. У вирішенні цієї проблеми особливого значення набуває підвищення мобільності робочої сили – професійної, соціальної, територіальної, шляхом приведення професійно-освітньої підготовки у відповідність до поточних та перспективних вимог економіки та створення реального ринку житла.

У зв'язку з цим, важливим напрямком державної політики зайнятості має стати участь держави у заходах з підвищення якості робочої сили, у тому числі шляхом субсидювання професійної підготовки, зокрема, на підприємствах, подальшого впровадження та стимулювання безперервної освіти.

Важливою складовою державної політики зайнятості на всіх рівнях є заходи, спрямовані на полегшення процесу працевлаштування. У зв'язку з цим важливого значення набуває наявність та

повнота інформації в службах зайнятості щодо наявних вакансій. Світовий досвід доводить, що для стимулювання надання підприємцями відповідної інформації ефективним є застосування таких механізмів, як можливість на пільгових умовах публікувати рекламу в засобах інформації, що належать службам зайнятості, або розміщувати її в приміщеннях служб тощо.

Також, слід поширювати практику укладання контрактів тимчасового найму на тристоронній основі між службою зайнятості, тимчасовим працівником і підприємцем. Цією формою найму користуються переважно такі вразливі, з точки зору зайнятості, групи робочої сили як некваліфіковані працівники, жінки, молодь, іноземні працівники. Однак за тимчасовими контрактами працюють і висококваліфіковані фахівці: конструктори, дизайнери, архітектори тощо, тобто ті, хто виконує конкретні проекти. Високою організаційною формою тимчасового найму стало працевлаштування через так звані підприємства тимчасового найму.

Ще одним елементом активної політики зайнятості є організація громадських робіт, яка передбачає створення додаткових робочих місць. Але вона забезпечує певною мірою лише квазі-зайнятість, оскільки жодна людина не сприймає свою участь у громадських роботах як нормальну трудову діяльність. Практично всі розглядають її лише як можливість одержання доходів, вищих за звичайну допомогу по безробіттю.

Світовий досвід свідчить про високу ефективність передусім в умовах економічної кризи і відповідної обмеженості доступу до найманої праці справляє також сприяння самозайнятості населення. Допомога в організації власної справи досить поширена в економічно розвинених країнах. Коли це стосується безробітних, по суті, допомога у відкритті власної справи означає оплату урядом створення самими безробітними собі роботи замість компенсації доходів, втрачених внаслідок відсутності роботи.

Отже, ефективна політика зайнятості в

Україні має включати в себе два напрями: підвищення рівня економічної активності населення та досягнення структури зайнятості постіндустріального типу, для якої притаманне збільшення частки осіб, зайнятих у сфері послуг, передусім в інформаційному секторі економіки.

Висновки. Аналіз ситуації на вітчизняному ринку праці свідчить, що кризові тенденції ще не подолано. Хоча рівень безробіття з 2010 р. почав зменшуватись і відновилось зростання кількості зайнятого та економічно активного

населення, водночас, зберігається ряд негативних тенденцій. У першу чергу, це нераціональна структура зайнятості, недостатньо високий її рівень, зменшення рівня зайнятості серед молоді до 30 років. Вирішення цих проблем потребує активної та збалансованої політики зайнятості, спрямованої як на підвищення її рівня, так і відповідності структури попиту та пропозиції робочої сили, підвищення її мобільності. Розробка дієвих механізмів вирішення цих завдань має стати предметом подальших наукових досліджень.

Список використаних джерел

1. Державний комітет статистики України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua/>
2. Eurostat: [Elektronic resource]. – Режим доступу: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>
3. Офіційний сайт державної служби зайнятості України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – <http://www.dcz.gov.ua/>
4. Левцун А. Только половина украинцев не готова выехать за границу на ПМЖ // Фокус: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.focus.ua/society/188831>